

Nr 9.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av väckt motion om utredning rörande rationellt ordnande av textil- och beklädnadsindustriens organisation m. m.

I en inom första kammaren väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 66, ha herrar *Linderot* och *Öhman* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning om den ur samhällets synpunkt mest rationella ordningen av textil- och beklädnadsindustriens organisation, struktur och lokalisering liksom också av distributionsapparaten för dessa varor, varvid jämväl sysselsättnings-, löne- och prisfrågorna inom branschen böra undersökas.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till den inom andra kammaren väckta likalydande motionen nr 125.

Över motionen ha yttranden inhämtats från kommerskollegium, statens arbetsmarknadskommission och statens priskontrollnämnd, varjämte Sveriges industriförbund, landsorganisationen i Sverige, Sveriges grossistförbund, Sveriges köpmannaförbund och Kooperativa förbundet beretts tillfälle yttra sig i ärendet.

Kommerskollegium har i sin tur hört textilrådet samt handelskamrarna i Stockholm, Norrköping, Malmö, Göteborg och Borås. Samtliga dessa organisationer ha avstyrkt motionen. För egen del anför kommerskollegium i huvudsak följande:

Vad först angår det motionsvis angivna förhållandet att textil- och beklädnadsindustrien lider brist på arbetskraft är att märka att samma vanskligheter just nu föreligga för det stora flertalet övriga svenska näringsgrenar. Ur allmän samhällelig synpunkt lära väl dock de olägenheter, som följa med ett sådant sysselsättningsläge, vara mindre kännbara än då ett motsatt förhållande råder. För textilindustrien ha tidigare perioder med svårartad arbetslöshet ej varit okända. Detta förhållande förtjänar hållas i erinran då i motionen alternativt ifrågasättes startandet av ställiga konkurrensindustrier inom textil- och beklädnadsbranscherna.

De i motionen gjorda påståendena om de stora olägenheter som tillfogas textil- och beklädnadsindustriens arbetare genom säsongmässiga växlingar i sysselsättningen torde likaledes böra betecknas som överdrivna.

Att lönenivån sedan gammalt varit låg inom här berörda industrigrenar torde åtminstone delvis kunna förklaras med den hårda konkurrensen från

utlandet. Sedan under krigsåren denna konkurrens mer eller mindre tillfälligt bortfallit, har en ej obetydlig förbättring i löneavseende uppnåtts.

På en del av de områden, som vidröras i motionen, hava redan vidlyftiga utredningar igångsatts. I detta avseende må här erinras om 1946 års utredning angående kvalitetsforskning och konsumentupplysning. Ett särskilt svenskt textilforskningsinstitut har under samverkan mellan staten och industrien nyligen trätt i verksamhet. Frågan om det lämpliga tullskyddet för textil- och beklädnadsindustriens produkter lärers få upptagas till prövning i annat, delvis handelspolitiskt sammanhang. Av yttrandena framgår ock att företagarna själva hava uppmärksamheten fäst på dessa problem av olika slag samt också äro villiga söka finna en lösning av desamma, som kan motsvara skäligena samhälleliga krav.

Med hänsyn till nu angivna omständigheter finner sig kollegium böra avstyrka motionen.

Statens arbetsmarknadskommission anför bland annat:

Med hänsyn till rådande svårigheter att inom de områden, till vilka textil- och beklädnadsindustrierna för närvarande äro lokaliserade, tillgodose behovet av arbetskraft, har arbetskraftsfaktorn kommit att spela en framträdande roll vid lokaliseringen av nya fabriker inom branschen. Under den tid arbetsmarknadskommissionen i samarbete med Industriens produktionsråd bedrivit en rådgivande verksamhet i industriella lokaliseringsfrågor, ha sålunda ett stort antal textil- och beklädnadsindustriföretag sökt kontakt med kommissionen eller produktionsrådet för att diskutera lokaliseringsfrågan icke minst ur arbetskraftssynpunkt. Resultatet har blivit, att ett icke ringa antal nya fabriker, särskilt inom konfektionsbranschen, etablerats på platser med ofullständigt utnyttjade arbetskraftsreserver, varigenom vederbörande industrier kunnat fylla sitt behov av arbetskraft för nyetableringen och ifrågavarande ort tillförts en önskvärd förstärkning till sitt näringsliv. Den verksamhet, som sålunda inletts för att genom spridning av industrierna utnyttja befintliga men av olika anledningar lokalt bundna arbetskraftsreserver, synes enligt kommissionens mening böra fortsätta och vidareutvecklas. Förslag till riktlinjer, efter vilka ifrågavarande verksamhet framdeles skall bedrivas, torde så småningom komma att framläggas av den utredning angående näringslivets lokalisering, som tillkallats av statsrådet Ericsson enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 14 februari 1947.

Arbetsmarknadskommissionen erinrar om det arbetskraftstillskott textil- och beklädnadsindustrien erhållit genom anställning av utlänningar. I övrigt pågår sedan länge en verksamhet, som syftar till att i ökad utsträckning möjliggöra för gifta kvinnor att taga industriellt arbete genom skapandet av daghem och andra hemstödande åtgärder.

Kommissionen anför vidare:

Textil- och beklädnadsindustriens arbetskraftssvårigheter utgöra ett viktigt delproblem av den stora frågan om bristen på arbetskraft inom det svenska näringslivet. Då till följd av befolkningsutvecklingen dessa problem icke synas vara av tillfällig natur utan bortsett från eventuella lågkonjunkturer

kunna väntas bli bestående under en relativt lång tidsperiod, bör enligt kommissionens mening skärpt uppmärksamhet ägnas möjligheterna att på olika områden av näringslivet utnyttja arbetskraften så rationellt som möjligt. I vilken omfattning arbetskraft kan inbesparas genom fortsatt rationalisering av såväl produktion som distribution inom textilbranschen är enligt kommissionens mening svårt att utan ingående utredningar avgöra.

Statens priskontrollnämnd framhåller, att de av motionärerna lämnade uppgifterna, att arbetskraftsbrist och arbetaromsättning skulle göra sig särskilt starkt märkbara inom textilindustrin, icke helt överensstämmande med det siffermaterial, som föreligger i en av konjunkturinstitutet avgiven rapport (Meddelanden från konjunkturinstitutet, Serie A: 14). Priskontrollnämnden anför vidare i huvudsak följande:

Under krigsåren har den svenska textilindustrin haft en gynnsam ekonomisk utveckling. Orsakerna härtill torde vara mångahanda. Såvitt nämndens erfarenhet giver vid handen, torde bl. a. följande omständigheter ha spelat en icke obetydlig roll för utvecklingen. En viss standardisering av tillverkningen har genom statliga regleringar genomförts, vilken medfört en minskning av sortimenten och i allmänhet större tillverkningsserier, vilket torde ha bidragit till en förenkling av produktionen. Avsättningen av svenska produkter inom landet har underlättats genom att den internationella konkurrensen på den svenska marknaden till stor del bortfallit. Den minskade importen av hel- och halvfabrikat har bidragit till att brist på textilvaror uppstått inom landet och medfört gynnsamma avsättningsmöjligheter för den inhemska produktionen samtidigt som varuknappheten otvivelaktigt inverkat hämmande på den inhemska konkurrensen. Varuknappheten torde vidare ha möjliggjort för textilindustrin att finna avsättning för hela sin produktion utan prisreduktioner, vilket icke i allmänhet lär ha varit fallet under förkrigsåren. Det kapital, som under denna för industrin gynnsamma utveckling tillförts industrin, har sannolikt i viss utsträckning använts bl. a. för rationalisering av driften, vilket förhållande åstadkommit ytterligare reduktion av tillverkningsomkostnaderna och därmed ökad lönsamhet. Man torde med hänsyn till vad ovan anförts ha anledning att räkna med att textilindustrin sålunda under de sistförflutna åren konsoliderat sin ställning. Då handelsvägarna nu åter öppnats, synes man emellertid kunna förvänta, att den internationella konkurrensen om den svenska marknaden så småningom åter kommer att göra sig gällande. Vissa tendenser i denna riktning ha redan gjort sig märkbara. Det förefaller vidare sannolikt, att den framtida utvecklingen på textilmarknaden, bl. a. genom tillkomsten av nya syntetiska fibrer och konsthartsmaterial, kommer att medföra en vidgad internationell konkurrens. Huruvida en sådan konkurrens skall komma att verka befrämjande på rationaliseringssträvandena inom industrin och därmed verka i den riktning som motionärerna syfta till, eller om konkurrensen skall bli den inhemska industrin övermäktig, är en öppen fråga. I detta sammanhang böra, som motionärerna framhålla, tullskyddets verkningar på konkurrensen beaktas.

Textilindustrin är, även inom samma delbransch, synnerligen heterogen till struktur och organisation, vilket bl. a. framgår av den av motionärerna åberopade undersökningen av vissa förhållanden inom den svenska textil-

och beklädnadsindustrien. Denna utredning omfattar — som framgår av dess titel — en studie av den svenska textilindustriens struktur, medan de av motionärerna framställda frågorna icke blivit föremål för diskussion. Förslag till åtgärder på basis av utredningens resultat föreligga ej heller i utredningen, då sådana — enligt utredningsmannens uttalande — ansetts ligga utanför ramen för densamma.

Motionärerna beröra även frågan om distributionskostnaderna inom textilbranschen och exemplifiera sin framställning med vissa uppgifter hämtade ur ovannämnda utredning. Enligt nämndens mening synas distributionskostnaderna inom branschen vara tämligen höga. I sitt arbete med reglering av handelns marginaler har nämnden emellertid vid bedömning av hithörande spörsmål i huvudsak varit bunden av hänsyn till den organisation av distributionsapparaten och de handelsmarginaler, som tillämpats under förkrigstiden.

Med hänsyn till vad ovan anförts har nämnden intet att erinra mot att en utredning i statlig regi till prövning upptager de i motionen berörda problemen inom textil- och beklädnadsindustrien, en utredning som jämväl synes böra taga sikte på de problem som kunna väntas uppstå med tanke på den sannolika internationella utvecklingen inom textilbranschen under den närmaste efterkrigstiden.

På grund av vad sålunda anförts får nämnden tillstyrka bifall till motionen.

Sveriges industriförbund har i sin tur hört de till förbundet anslutna industriorganisationerna inom de ifrågavarande branscherna, nämligen *textilrådet och konfektionsindustriföreningen*, vilka avgivit ett gemensamt utlåtande i ärendet. Industriförbundet hänvisar till sagda utlåtande.

Textilrådet och konfektionsindustriföreningen tillbakavisa till en början vissa i motionen gjorda påståenden i fråga om arbetskraftsbehovet, säsongväxlingar i sysselsättningen samt omsättningen av arbetskraft inom ifrågavarande industrier. Sålunda uttalas, att den inom textil- och beklädnadsindustrien redovisade efterfrågan på arbetare utöver redan sysselsatta — såvitt framgår av konjunkturinstitutets rapport — är något mindre än motsvarande genomsnitt för hela industrien vad beträffar manlig arbetskraft och endast något högre än genomsnittet vad beträffar kvinnliga arbetare. I fråga om säsongväxlingarna synas motionärerna enligt textilrådet och konfektionsindustriföreningen ha missuppfattat de verkliga förhållandena. Sålunda uttala organisationerna med stöd av vissa av vederbörande fackförbund redovisade arbetslöshetsprocent för varje månad under tiden januari 1930—december 1943, att textilindustrien varit praktiskt taget fri från säsongvariationer i sysselsättningen. Vad beträffar beklädnadsindustrien visar dess sysselsättning vissa säsongväxlingar, som dock minskat med åren. Efter år 1935 är det i huvudsak endast december månad, som utvisar en mindre ökning av antalet för arbetslöshet fristämplade förbundsmedlemmar. Förklaringen till denna december-»arbetslöshet» är emellertid, frambålla organisationerna vidare, en annan än den motionärerna antytt. Beklädnadsindustrien sysselsät-

ter mera än 80 procent kvinnliga arbetare. Många av dessa ha eget hem, som de önska ägna sig åt under jul- och nyårshelgerna. Flertalet fabriksledningarna ha med tillmötesgående av från arbetarehåll framställda önskemål inställt driften under dessa helger. Vad härefter angår omsättningen av arbetskraft uttala organisationerna, att konjunkturinstitutets rapport utvisar, att det antal arbetare, vilka slutat av eget initiativ, procentuellt varit mindre än genomsnittet för hela industrien i fråga om textilindustriens kvinnliga arbetare samt beklädnadsindustriens manliga och kvinnliga arbetare men obetydligt högre i fråga om textilindustriens manliga arbetare.

Vad beträffar frågan om textil- och beklädnadsarbetarnas löner framhålla textilrådet och konfektionsindustri-föreningen i huvudsak följande:

Motionärerna ha med ledning av den officiella lönestatistiken anför, att medelförtjänsterna för textil- och beklädnadsindustriens arbetare ligga under medeltalet för samtliga industriarbetares genomsnittliga förtjänster. Här emot må till en början erinras om att det anförda icke gäller beklädnadsindustriens kvinnliga arbetare, vilka som ovan nämnts representera mera än 80 % av hela det inom denna industrigren sysselsatta antalet arbetare. Enligt en preliminär lönestatistik för år 1945, som publicerats i tidningen Fackföreningsrörelsen nr 40/1946, uppgick den genomsnittliga timförtjänsten för konfektionsindustriens kvinnliga arbetare till kr. 1: 28, medan samtliga redovisade industrigrupper utvisade en genomsnittlig timförtjänst av kr. 1: 26. För övriga här ifrågavarande arbetargrupper synes löneläget ligga något under medeltalet enligt den ovanberörda statistiken. Motionärerna ha emellertid icke ägnat detta förhållande någon närmare undersökning eller sökt finna förklaringar därtill.

Det torde vara en allmänt bekant företeelse, att textilarbetarlönerna i alla länder, vilka redovisa industriella löner, äro lägre än den genomsnittliga lönen för samtliga industriarbetare. Orsaken härtill är även välbekant, nämligen att den internationella konkurrensen på detta område var synnerligen hård under mellankrigstiden.

Det måste därjämte uppmärksammas, att i medellönen för hela industrien även ingår den särskilda compensation, som gives vissa arbetargrupper vilka ha ett hårt och ansträngande arbete, eller vilkas arbete är förbundet med särskilda yrkesrisker eller ohygieniska förhållanden. Medellönen för samtliga arbetare inom en industri påverkas helt naturligt därjämte av den större eller mindre andel av arbetarstammen, som är att hänföra till yrkesutbildade arbetare i motsats till s. k. tempoarbetare. Antalet yrkesutbildade arbetare i förhållande till antalet tempoarbetare bestämmes ju i hög grad av den teknik, som måste användas och som helt naturligt varierar starkt mellan olika industrier.

Vid en undersökning om textilindustriens löneförhållanden måste icke endast ställningen ett visst år utan även utvecklingstendensen tagas i betraktande. Bilden blir då fördelaktigare för textilindustrien än vad motionärernas uppgifter giva vid handen. Möjligheterna att höja lönerna ha förbättrats under de senaste åren, då minskningen av den utländska pristryckande konkurrensen förbättrat industriens avsättningsförhållanden och då resultatet av rationaliseringsåtgärder kommit fram.

Så långt en jämförelse kan ske med den officiella lönestatistiken framgår vidare, att textilarbetarnas löner icke endast ha stigit snabbare än medellönerna för industriens samtliga arbetare utan även att textilindustriens arbetare aldrig under krigstiden behövt se sin reallön minska utan tvärtom mellan åren 1935 och 1947 fått densamma icke oväsentligt ökad.

I fråga om förhållandet mellan manliga och kvinnliga löner anföras vissa siffror, utvisande mindre differens härvidlag inom textil- och beklädnadsindustrien än inom industrien i sin helhet.

Textilrådet och konfektionsindustriföreningen framhålla, att motionärernas referat av den utredning angående svenska textila industriers struktur, som verkställdes av Folke Kristensson, synes vara i stort sett riktigt. Organisationerna anför vidare:

Däremot giva de slutsatser, motionärerna draga i anslutning till reflexionerna i punkt 6 av motionen rörande sambandet mellan löne- och produktivitetens utveckling, anledning till bemötanden.

Enligt motionärerna skulle de i motionen gjorda jämförelserna mellan produktivitetens utveckling och löneutveckling under åren 1929—1939 giva anledning till slutsatsen, att arbetarnas andel av produktionsresultatet minskats. Motionärerna synas härvid ha förbigått det korta men upplysande resonemang, som föres av Kristensson å sid. 146—147 i hans avhandling. En ökad produktivitet torde ofta vara konsekvensen av ökad mekanisering av produktionsapparaten, förbättrad planering och förbättrade arbetsmetoder samt omläggning av produktionen till längre serier o.s.v. En ökning av industrigrenens mekaniseringsgrad medför stegrade kostnader för maskinparkens förräntning och amortering i förhållande till utgifterna för den mänskliga arbetskraften. En förbättrad planering är resultatet av ökat arbete inom företagens administrativa avdelningar och förorsakar därigenom en förskjutning av vissa utgifter från själva fabrikationen över till administrationen. Vidare torde exempelvis en ökning av de tillverkade seriernas längd medföra ett svårare försäljningsarbete, varigenom en stegrad produktivitet per arbetar timme kan förorsaka en minskad prestation per försäljare timme och även i övrigt försämrade avsättningsförhållanden — för att nu endast nämna några viktigare synpunkter.

Det måste därför understrykas, att det varken är möjligt eller riktigt att utbryta endast ett av tillverkningens och den övriga verksamhetens kostnadselement, lönen till arbetarna, och jämföra dettas utveckling med produktivitetens.

I punkt 7 av motionen ställas slutligen vissa frågor, vilka motionärerna önska utreda genom samhällets försorg.

De antydda problemställningarna äro icke nya för industrien, utan flertalet av dem ha redan i olika sammanhang varit föremål för industriens uppmärksamhet. Bl. a. få vi härvidlag peka på den Kristenssonska utredningen, vilken, som ovan nämnts, tillkommit under aktiv medverkan av de berörda industrierna. Åtskilliga av de problem, som motionärerna berört, ha redan antytts eller upptagits till behandling i denna utredning.

Vissa av de av Kristensson och sedermera av motionärerna ställda frågorna ha emellertid, som även framhållits i motionen, icke helt kunnat be-

lysas i utredningen, trots att vid dennas utförande ett jämförelsevis mycket omfattande statistiskt material kunde disponeras. Många uppgifter, som äro nödvändiga för en djupgående, realistisk analys, kunna helt enkelt inte erhållas vare sig ur den officiella statistiken eller på annat sätt, emedan någorlunda tillförlitliga primärnoteringar icke sällan saknas. Att så är fallet är kanske i och för sig icke förvånansvärt, om man betänker, vilken mångfald ingående uppgifter som en någorlunda realistisk undersökning måste kräva.

Såväl antydda brister i det officiella eller halvofficiella statistiska materialet som de av allt att döma ytterst stora svårigheterna att oavsett utredningsarbetets omfattning få fram vissa viktiga data ur företagens primärnoteringar, synas omöjliggöra en på grundval av nu tillgängligt material utförd utredning, som kan lämna några väsentliga uppgifter utöver dem, vilka lämnats i redan utförda undersökningar eller som hålla på att insamlas och bearbetas i igångsatta specialutredningar av olika slag. En eventuell utredning måste därför till stor del bygga på uppgifter som insamlas under en period framåt i tiden. Av utredningstekniska skäl är det vidare olämpligt att undersöka en period med mycket stark utveckling, såsom den som pågått de sista åren och fortfarande pågår, i varje fall om inte samtidigt förhållandena även under s. k. »normala» tider kunna undersökas.

Organisationerna framhålla, att vissa av de i motionen behandlade problemen redan äro föremål för offentlig utredning, såsom frågan om näringslivets lokalisering. Vidare erinras om de initiativ, som tagits från industrier- nas egen sida t. ex. vid tillblivelsen av Svenska textilforskningsinstitutet. Inom textilrådet har igångsatts utredning rörande textilprovningemetodiken, och inom konfektionsindustriföreningen pågår undersökning rörande standardisering av vissa råvaror och tillverkningsmetoder. Inom Svenska konfektionsfabrikantföreningen pågår en undersökning som syftar till en rationalisering av distributionen inom fabrikantledet.

Till sist uttala textilrådet och konfektionsindustriföreningen:

Industrierna äro fullt medvetna om att många frågor ännu återstå att behandla. Dessa äro föremål för oavslutlig uppmärksamhet från industriens sida och komma att efter hand som erforderlig vetenskaplig och teknisk sakkunskap kan ställas till förfogande på lämpligt sätt upptagas till undersökning.

Vi förmena emellertid att tidpunkten för genomförandet av en undersökning, som i motionen avses, icke är inne med hänsyn till att industrierna ännu icke hunnit genomföra sin omställning från krigsårens extraordinära produktionsförhållanden till en mera normal produktion. Likaså mena vi att de initiativ, som från industriernas sida redan vidtagits eller äro planerade för undersökningar av här berörda problem, böra få slutföras i industriernas egen regi.

Textilrådet och konfektionsindustriföreningen avstyrka motionen.

Landsorganisationen i Sverige har i sin tur hört *Svenska textilarbetareförbundet* och *Svenska beklädnadsarbetareförbundet*.

Styrelsen för Svenska textilarbetareförbundet framhåller, att textilindustrien tvärtom mot vad motionärerna göra gällande ha en i stort sett mycket

jämn sysselsättning. I fråga om löneläget för textilarbetarna uttalar förbundet, att man måste ge motionärerna rätt i påståendet, att textillönerna ligga lågt i jämförelse med vissa andra industrier, detta trots att textillönerna varit föremål för kraftigare ökningar de senaste åren än som varit fallet i andra industrier. Enligt av LO:s statistiska byrå lämnade uppgifter för år 1945 ligga de manliga textillönerna c:a 13 % under medelnivån för industrien i sin helhet, medan kvinnorna i stort sett ha löner, som motsvara medelnivån för kvinnorna inom industrien. Kvinnolönerna inom industrien i stort äro lägre jämfört med männens löner, än vad förhållandet är inom textilindustrien. Där utgöra de kvinnliga tarifflönerna c:a 80 % av de manliga. År 1936 utgjorde de endast c:a 65 %. De kvinnliga ackordslönerna ligga något bättre till i jämförelsen. Kvinnornas relativt höga löner inom textilindustrien beror således på att de manliga lönerna där äro så låga. Givetvis skulle förbundet hälsa med tillfredsställelse, om snara åtgärder kunde vidtagas för att få textillönerna höjda till en skälig nivå.

Efter att ha erinrat om att textilindustrien direkt och indirekt sysselsätter en mycket stor del av landets befolkning anför textilarbetarförbundets styrelse, att det borde vara en samhällsangelägenhet, att en så stor näringsgren ur alla synpunkter kunde drivas effektivt. I stort sett torde den svenska textilindustrien ha väl följt med den tekniska utvecklingen, och den är ur produktionssynpunkt mycket effektiv. Vissa små företag utgöra undantag, men de endast bekräfta regeln. Industrien kan emellertid säkerligen utvecklas ännu mera, och en utredning härutinnan, liksom även beträffande distributionens effektivitet, skulle säkerligen ge goda resultat. Man har så att säga »på känn» att distributionen kunde rationaliseras och därigenom bidra till att textilvarorna bleve billigare. Att frågan om åtgärder från statsmakternas sida rörande textilindustriens framtid omfattas med stort intresse visar en av förbundets boråsavdelning med 4 500 medlemmar väckt motion till förbundets kongress i augusti år 1946. Förbundsstyrelsen förklarade i utlåtande över motionen bl. a. att den icke hade något emot att frågan om textilindustriens mest effektiva arbetssätt bleve föremål för en närmare granskning. Därvid kunde hela textilindustriens produktions-, arbets- och löneproblem liksom distributionen av textilvaror undersökas. På styrelsens förslag beslöt kongressen att giva styrelsen i uppdrag att vid lämplig tidpunkt träda i förbindelse med de statliga myndigheterna för undersökning av bästa sättet att bedriva textil tillverkning här i landet och att medverka till den mest rationella lösningen av såväl produktions- som distributionsproblemet. Då förbundskongressen sålunda gett styrelsen i uppdrag att träda i förbindelse med de statliga myndigheterna för en sådan undersökning, och det enligt styrelsens mening vore bra att få de i motionens näst sista stycke framställda frågorna utredda, ville styrelsen biträda den i föreliggande riksdagsmotion gjorda hemställan om en allsidig utredning.

Svenska beklädnadsarbetareförbundet tillstyrker en förutsättningslös utredning avseende beklädnadsindustrin.

Landsorganisationen anför för egen del bland annat:

Landsorganisationen har vid många tillfällen understrukt sambandet mellan reallöneutvecklingen och rationaliseringssträvandena inom näringslivet. I skrivelse till regeringen den 10 mars 1947 har landsorganisationen sålunda yrkat på en intensifiering av den industrivis bedrivna statliga utredningsverksamheten och föreslagit inrättandet av en kommission för samordning av det växande utredningsarbetet på detta område. För landsorganisationen är det sålunda närmast en fråga om i vilken ordning olika industrigrenars strukturförhållanden böra utredas. En rangordning efter angelägenhetsgraden är ju nödvändig inte minst med tanke på den begränsade och hårt ansträngda utredningsapparaten som står till samhällets disposition. Enligt Svenska textilarbetareförbundets yttrande kan textilindustrin i Sverige anses i stort sett som tämligen högt rationaliserad. De monopolistiska tendenserna äro vidare inte lika framträdande som i ett flertal andra näringsgrenar. Ur dessa synpunkter synes sålunda utredningsbehovet beträffande textilindustrin vara mindre än inom industrigrenar, där företagsstrukturen utgör en hämsko för en rationellare produktion. Å andra sidan ligga beklädnads- och textilindustriens löner bland de lägsta av samtliga industriarbetarlöner, ett förhållande, som inte i sin helhet kan förklaras av den utländska konkurrensen. När inte mindre än 1/7 av landets industriarbetare har sin inkomst i de nämnda industrigrenarna är det av stort intresse för fackföreningsrörelsen att få orsakerna till den låga lönenivån klarlagda. Landsorganisationen förordar sålunda, att den av motionärerna föreslagna utredningen kommer till stånd och vill särskilt understryka vikten av att utredningen beaktar förhållandena i distributionsledet.

Sveriges grossistförbund anför i huvudsak:

Inom den svenska textilgrosshandeln pågår en kontinuerlig rationaliseringsprocess. Ledarna för de enskilda partihandelsföretagen torde för närvarande i alldeles särskilt hög grad ha sin uppmärksamhet riktad på rationaliseringsfrågorna. Inom varje företag arbetar man oavslutligt på att planera och vidtaga åtgärder, som äro avsedda att höja företagets konkurrenskraft. Även inom grossistförbundet ha under en följd av år olika åtgärder vidtagits för att stimulera grosshandeln såväl inom textilbranschen som andra branscher att genom rationalisering öka sin effektivitet. Till medlemmarnas tjänst stå numera, dels grosshandelns utredningsinstitut, som biträder branschorganisationer och enskilda medlemmar i utredningsfrågor rörande företagens kostnader, dels ock en särskild organisationsavdelning, som biträder medlemmarna vid uppförande eller ombyggnad av lager- och kontorslokaler samt med undersökningar och anvisningar för rationalisering av kontors- och lagerarbetet m. m., allt i syfte att förbilliga distributionen.

De rationaliseringsåtgärder som planeras, bl. a. inom textilbranschen, ha tyvärr i viss utsträckning fördröjts på grund av svårigheterna att erhålla byggnadstillstånd. Så snart en lättnad kan genomföras i byggnadsrestriktionerna kommer rationaliseringsarbetet omedelbart att ytterligare intensifieras. Det är otänkbart att den föreslagna utredningen skulle kunna lämna nå-

got positivt bidrag till lösandet av detta och andra textilgrosshandelns rationaliseringsproblem.

Textilbranschen såväl vad beträffar den svenska produktionen som parti- och detaljhandeln är av mycket komplicerad natur. Branschen omfattar ett oerhört stort antal artiklar, som på ett mycket varierande sätt tillföras allmänheten. Den utredning, som motionärerna föreslagit, måste, om densamma skall kunna göra anspråk på att bli grundlig, komma att bli synnerligen omfattande och tidsödande. Förhållandena inom textilbranschen synas särskilt under den nu rådande utvecklingsperioden förändra sig mycket snabbt. Skulle man söka åstadkomma en representativ utredning, vilket motionärerna tydligen avsett, kommer denna, då den väl slutförts, att med vissnet ge en föråldrad och oriktig bild av läget inom branschen.

Grossistförbundet förordar, att ifrågakvarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sveriges köpmannaförbund framhåller bl. a.:

Under förutsättning att detaljhandeln icke kan åstadkomma sänkta konsumentpriser genom ernående av lägre inköpspriser skulle sänkta priser på varorna med nödvändighet medföra inskränkningar av detaljhandelns service i skilda hänseenden, inskränkningar som skulle drabba den konsumerande allmänheten och innebära ett övervältrande på konsumenterna av kostnader, som nu bäras av detaljhandeln, samt vidare medföra praktiska olägenheter för denna. Framhållas bör i detta sammanhang, dels att expeditionstiden per försäljningskrona i textildetaljhandeln är längre än i de flesta andra branscher inom detaljhandeln, beroende på att kunderna måste ha tillfälle att väga den ena varans fördelar mot den andras, dels att distributionskostnaderna i den svenska textildetaljhandeln enligt en av Affärsekonomiska forskningsinstitutet gjord undersökning icke äro högre än i andra länder — detta i den mån jämförelser äro möjliga. Någon anmärkning torde således svårligen kunna riktas mot prissättningen inom textildetaljhandeln: denna har dock sin uppmärksamhet riktad på alla de omständigheter, varigenom prissänkningar skulle kunna åstadkommas.

Köpmannaförbundet omnämner olika åtgärder, som förbundet och Sveriges beklädnads- och manufakturhandlareförbund vidtagit för en rationalisering av textilvarudistributionen. Bland dessa märkas de undersökningar rörande kostnadernas fördelning och kostnadernas storlek inom textildetaljhandeln, som verkstälts av såväl Affärsekonomiska forskningsinstitutet som Detaljhandelns utredningsinstitut tillsammans med statens priskontrollnämnd. Inom nämnda utredningsinstitut pågå undersökningar om kredittider och lönekostnader, som syfta till erhållande av utgångspunkter för avsedda kostnadssänkande åtgärder. Av köpmannainstitutet, Sveriges köpmannaförbunds anstalt för yrkesutbildning, anordnas kurser av varierande längd och med olika inträdesfordringar för affärsanställda och köpmän inom textilbranschen. I institutets kurser behandlas utförligt kostnadsfrågor, kalkylation och prissättning samt butiksarbetets rationalisering. Härigenom bibringas eleverna förståelse för värdet av en rationell prissättning och af-

färtsdrift. Sveriges beklädnads- och manufakturhandlareförbund har en konsulentverksamhet, varigenom vid personligt besök i det enskilda företaget råd lämnas i olika frågor. Sveriges köpmannaförbund har ett eget arkitektkontor, som speciellt arbetar med detaljhandelsföretagens inredning och planering. För att stå medlemmarna till tjänst men framförallt för att ge rekommendationer avsedda för företagens inre organisation har köpmannaförbundet låtit utarbета ett bokföringssystem, ett system för bruttovärdeskontroll av lager, ett system för styckkontroll av textillager samt en kontoplan för textilaffärer, vilka åtgärder vidtagits uteslutande i rationaliseringssyfte. Tid efter annan anmodades köpmännen att göra större köp från ett färre antal leverantörer för att erhålla lägre inköpspriser, att undvika en alltför omfattande och därför kostnadsfördyrande lagerhållning samt att minska mängden av för modeväxlingar utsatta varor, vilka, då dessa till en del måste säljas vid realisationer, åstadkomma förluster för företagen och därför verka fördyrande. Förhandlingar ha inletts med leverantörerna i avsikt dels att få kollektionerna minskade och antalet serietillverkningar ökade — då härigenom längre och därför kostnadssänkande tillverkningar bleve möjliga, skulle textilhandelns lagerhållning kunna minskas — dels att få sådana speciella förmåner tillerkända vid större köp att köpmännen skulle animeras till större inköp från ett mindre antal leverantörer, dels slutligen att i övrigt få till stånd kostnadsreduceringar i distributionskedjan t. ex. genom reducering av antalet resande och genom bättre förberedelser för detaljhandelns inköp. Sveriges beklädnads- och manufakturhandlareförbund har nyligen tillsammans med industrien och grosshandeln gjort en omfattande undersökning om varornas väg från producent till konsument i syfte att få fram uppgifter, som kunde leda till kostnadsbesparingar. I samband härmed kan nämnas att de integrationssträvanden i vertikal riktning, som antydats av motionärerna, prövats och prövas men att de på grund av sin nyhetskaraktär ännu icke medfört några egentliga resultat; även de avse att framdeles åstadkomma kostnadssänkningar och billigare priser.

Vidare framhåller köpmannaförbundet, att strävandena att minska distributionskostnaderna genom rationalisering dock i stor utsträckning försvåras så länge krishushållning råder och alltså normal hushållning fördröjes. Då sålunda de av motionärerna såsom betydelsefulla framhållna problemen redan uppmärksamrats av näringslivet i skilda sammanhang och där redan upptagits till diskussion och prövning, synes det förbundet riktigt, att resultaten av dessa åtgärder och överläggningar avvaktas innan något åtgöres från samhälleligt håll. Intet tyder på att de svenska textilprodukterna icke skulle behålla sin ställning som de med hänsyn till sin kvalitet billigaste i världen. Mycket tyder däremot på att de genom de åtgärder som vidtagits, genom de överläggningar som pågå och genom den efter krishushållningens upphörande åter inträdande pristryckande konkurrensen komma såväl i

kvalitets- som i prishänseende att än mera befästa sin ställning på både svensk och utländsk marknad. Härför synes det dock nödvändigt, att alla textilbranschens led få i lugn och utan hot om utredningar eller förstalligande fortsätta sitt vittomfattande rationaliseringsarbete.

Sveriges köpmannaförbund avstyrker motionen.

Styrelsen för *Kooperativa förbundet* uttalar bland annat följande:

Det synes styrelsen som om frågan om den svenska textilindustriens lönsamhet i framtiden är beroende av faktorer, om vilka ingen f. n. torde kunna yttra sig med någon större säkerhet. Å ena sidan är det uppenbart att världens starkt eftersatta behov av textilvaror inte kunna fyllas inom de närmaste åren. Å andra sidan torde man kunna utgå ifrån, att just textilindustrien blir ett av de branschområden, där exempelvis den tyska och japanska arbetskraften snabbast kommer att sättas i verksamhet. Den starka expansion, som sker inom den amerikanska textilindustrien, börjar för övrigt redan nu ta sig uttryck i en ökning av utbudet av textilvaror från U.S.A.

Styrelsen vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten vid att just i fråga om textilvaror torde konsumenternas behov av ett rikare urval av kvalitet, material och mönster vara mera utpräglat än i fråga om de flesta övriga branschområden. Det synes därför styrelsen, som om fråga om tullen å textilvaror måste bedömas med den största varsamhet, så att det skydd, den svenska industrien kan komma att behöva, dock icke hindrar en import, som även i framtiden kan bli behövlig för att tillgodose konsumenternas behov. Tullfrågan är emellertid föremål för särskild utredning.

Det synes styrelsen i och för sig som om visst fog skulle finnas för en utredning om den svenska textil- och beklädnadsindustriens förhållanden, men då många av de problem, som motionärerna anföra, såsom exempelvis industriens förläggning inom landet och speciellt i Norrland, tullfrågor, industriens lönsamhet etc., redan äro föremål för utredningar, synes det styrelsen som om dessa utredningar först borde fullföljas innan en ny utredning angående speciellt textilbranschens förhållanden igångsättes.

Utskottet.

I motionen ha förhållandena inom textil- och beklädnadsindustrien upptagits till kritisk granskning, och motionärerna ha kommit till den slutsatsen, att det tarvas en ingående undersökning rörande denna industris organisation m. m. Sålunda göra motionärerna bl. a. gällande, att den nuvarande starka bristen på arbetskraft skulle göra sig särskilt märkbar inom denna industri, att säsongmässiga växlingar i sysselsättningen här skulle förekomma av mera utpräglad styrka än inom de flesta andra produktionsgrenar samt att omsättningen på arbetskraft skulle vara av anmärkningsvärt stor omfattning. Sistnämnda omständighet skulle enligt motionärerna vittna om att förhållandena inom textil- och beklädnadsindustrien icke bedömas såsom sär-

skilt gynnsamma av arbetarna. Genom den av utskottet införskaffade utredningen har emellertid vad motionärerna sålunda uttalat i vissa delar vederlagts. Det torde visserligen vara sant, att textil- och beklädnadsindustrien för närvarande har stora svårigheter, när det gäller att tillgodose sitt behov av arbetskraft. Men detta är ett problem, som de flesta industrigrenar ha att brottas med, och situationen synes icke vara mera ofördelaktig för textil- och beklädnadsindustrien än för industrien i allmänhet. Säsongvariationer i sysselsättningen förekomma inom textil- och beklädnadsindustrien men förefalla dels vara av jämförelsevis ringa omfattning och dels föranledda av bl. a. den kvinnliga arbetskraftens önskan om ökad fritid för hemarbete vid helger. Ej heller omsättningen av arbetskraft torde, såvitt tillgängliga uppgifter utvisa, vara större än på många andra håll.

Vidare påtala motionärerna den enligt deras uppfattning låga lönenivån inom textil- och beklädnadsindustrierna. Obestriddigt är, om man undantager beklädnadsindustriens kvinnliga arbetare, att löneläget inom dessa industrier ligger under medeltalet för samtliga industriarbetares löner, trots att under senare års högkonjunktur inom branschen textilarbetarnas löner stigit snabbare än medellönen för industriens samtliga arbetare. Även om alltså textilarbetarna befinna sig i ett, relativt sett, något gynnsammare löneläge än tidigare, äro de ändock lågt betalda.

Ehuru alltså motionärernas redogörelse för förhållandena inom textil- och beklädnadsindustrien i vissa delar ej är fullt riktig och utskottet därför icke kan godtaga deras argumentation i allt, synes det dock utskottet, som om anledning skulle finnas för statsmakterna att ägna den föreliggande frågan sin uppmärksamhet. Denna utskottets uppfattning vinner stöd i flera av de i ärendet avgivna yttrandena.

Textil- och beklädnadsindustrien utmärker sig för stor konjunkturkänslighet. Under krigsåren har denna industri haft en gynnsam ekonomisk utveckling, huvudsakligen beroende på att avsättningen av svenska produkter inom landet underlättats genom att den internationella konkurrensen på den svenska marknaden till stor del bortfallit och industriens kapacitet kunnat utnyttjas bättre än förr. Under senare år har också nyetableringen inom branschen varit relativt betydande. I den mån förhållandena ute i världen stabiliseras, torde emellertid den internationella konkurrensen om den svenska marknaden så småningom åter göra sig gällande. I samband härmed uppkommer frågan, huruvida den svenska textilindustrien skall kunna hävda sin nuvarande ställning. Tillkomsten av nya materialier såsom syntetiska fibrer, konsthartsmaterial o. dyl., kan även förväntas få till följd en skärpt internationell konkurrens. Det måste anses vara av utomordentlig betydelse, icke minst med hänsyn till det stora antalet i textil- och beklädnadsindustrien sysselsatta, att effektiva åtgärder i tid vidtagas i syfte att söka förhindra en utveckling, som skulle kunna få menliga följder för ifrågavarande

industri och där anställda och även återverka ogynnsamt på samhället i dess helhet. Det bör sålunda undersökas, huruvida icke genom fortsatt rationalisering den svenska textilindustriens konkurrensförmåga kan ökas bl. a. genom förbilligande av varorna i fråga om såväl produktion som distribution.

Då utskottet förordar en dylik undersökning, anser utskottet att jämväl lönefrågan bör beaktas. Även om, såsom förut framhållits, en viss utjämning på senare tid ägt rum, såtillvida att skillnaden i lönehänseende emellan textil- och beklädnadsindustriens arbetare och industriarbetarna i övrigt blivit mindre än tidigare, kvarstår dock det faktum, att en ej ringa differens alltjämt är för handen. Det synes bl. a. ur rekryteringssynpunkt vara ett allmänt intresse att textil- och beklädnadsindustrien kan arbeta under sådana ekonomiska betingelser, att den blir i stånd att bjuda lika förmånliga anställningsvillkor som andra industrier.

Då utskottet alltså för sin del vill förordas en utredning med uppgift att undersöka de problem, som sammanhånga med textil- och beklädnadsindustriens organisation m. m., har utskottet icke förbisett, att likartade problem kunna finnas även på andra områden inom näringslivet, vilka också tarva sin lösning. Utskottet vill icke göra gällande, att de för textil- och beklädnadsindustriens del äro av den natur, att denna utredning bör gå före alla andra liknande. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t, som redan före motionens framläggande haft sin uppmärksamhet riktad även på detta spörsmål, att med hänsyn till omständigheterna avgöra, när utredningen lämpligen bör igångsättas. Det förtjänar även framhållas, att flera pågående utredningar syssla med spörsmål, som äga ett visst samband med den nu föreliggande motionen. Utskottet vill i detta sammanhang endast erinra om 1946 års utredning angående kvalitetsforskning och konsumentupplysning samt den innevarande år igångsatta utredningen om näringslivets lokalisering. Resultaten av dessa utredningar böra givetvis tillgodogöras. Av yttrandena framgår ock, att företagarna själva ha uppmärksamheten fäst på de problem, varom nu är fråga, och äro villiga söka en lösning av desamma, som kan motsvara skäligena samhälleliga krav. Utskottet förutsätter, att den av utskottet föreslagna utredningen kommer att äga rum i nära kontakt med industrierna i fråga.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att första kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om en utredning angående fortsatt rationalisering av textil- och beklädnadsindustrien vid tidpunkt och på sätt Kungl. Maj:t finner lämpligt.

Stockholm den 24 april 1947.

På utskottets vägnar:

OLOF LÖTHNER.

Närvarande: herrar Löthner, Nils Elowsson, Birger Andersson,* fru Sjöström-Bengtsson samt herrar Rosenberg,* Ramberg, Albertsson och Lars Andersson.

* Ej närvarande vid justeringen av utlåtandet.

Reservation

av herrar *Löthner* och *Albertsson*, som ansett, att utskottets utlåtande och hemställan bort ha följande lydelse:

»I motionen — — — andra håll.

Vidare påtala motionärerna den enligt deras uppfattning låga lönenivån inom textil- och beklädnadsindustrierna. Obestridligt är, om man undantager beklädnadsindustriens kvinnliga arbetare, att löneläget inom dessa industrier ligger under medeltalet för samtliga industriarbetares löner och sedan länge gjort så, delvis beroende på den hårda konkurrensen från utlandet. Under senare år har dock en avsevärd utjämning ägt rum i lönehänseende mellan textilindustrien, beklädnadsindustrien och övriga industrier. Jämfört med löneförhållandena 1939 har en stegring i reallönen inträtt för manlig textilarbetare med 22 och för kvinnlig med 32 procent. Med hänsyn till, bland annat, knappheten på arbetskraft, som torde komma att bli rådande under en följd av år, är det sannolikt, att den pågående löneutjämningen kommer att ytterligare fortgå.

På en del av de områden, som vidröras i motionen, hava redan utredningar igångsatts. Utskottet erinrar i detta sammanhang om 1946 års utredning angående kvalitetsforskning och konsumentupplysning. Ett särskilt svenskt textilforskningsinstitut har under samverkan mellan staten och industrien nyligen trätt i verksamhet. Även lokaliseringsfrågan är föremål för utredning. Frågan om lämpligt tullskydd för textil- och beklädnadsindustriens produkter bör lämpligen upptagas i annat, delvis handelspolitiskt sammanhang. Företagarna själva hava sin uppmärksamhet riktad på förevarande problem inom såväl textilindustrien som konfektionsindustrien och äro villiga söka finna en lösning av desamma, som kan motsvara skäliga samhällliga krav.

Under hänvisning till redan pågående, beslutade och planerade utredningar av offentlig och enskild natur rörande textil- och beklädnadsindustriens förhållanden synes det utskottet som den av motionärerna förordade utredningen icke för närvarande är erforderlig.

Utskottet hemställer därför,

att motionen icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda».